

u prikazu iznesosmo, zauzimaju prvo mjesto u kršć. literaturi. Preporučujemo našim književnicima i bibliotekama, da si priskrbe Baumgartnerovu „Geschichte der Weltliteratur,“ jer je ovo djelo plod duboke piščeve naobrazbe i pravih kat. osjećaja u kritično-povjesnom proučavanju svjetske književnosti.

A. L. Gančević, O. F. M.

Lovrić Bruno: Heortologija. Svetkovine Gospodinove u zapadnoj i istočnoj crkvi. Djakovo 1913. Tisak biskupijske tiskare, u 8-ni str. 264. Cijena 4 K.

Djelo Lovrićevo svakako je nešto nova u bogoslovskoj literaturi. Ovo je prvo i poglavito, što mu se mora u pohvalu priznati. On je u ovom djelu nastojao prikazati jedan i to poglaviti dio crkvene godine t. j. Svetkovine Gospodinove — festa Domini — i to kako u zapadnoj rimskoj tako i u istočnoj grčkoj crkvi. Za taj svoj trud jamačno si je stekao zahvalnost dvostruku, od svećenstva latinskog i od svećenstva grčkog. Dobro je počeo s nedjeljom, koja je najstariji i najčasniji i vjekovječni festum Domini (Poglavlje I.) Raspravlja za tim redom o svetkovinama božićnog ciklusa (Pogl. IV.) uskrasnog (Pogl. VII.) i duhovskog (Pogl. VIII.) Spominje dakako doba predbožićno, advenat (Pogl. III.), preduskrsno i to korizmu (Pogl. V.) i veliki tjedan (Pogl. VI.), dok u pogl. II. govori o osobitostima crkvene godine.

Rado priznajemo, da je pisac doista veliki trud uložio u to svoje djelo, i da je mnogo koristio ovim svojim trudom. A kako već rekosmo, on je u hrvatskoj bogoslovskoj knjizi stvorio nešto nova na polju liturgike, pa nije čudo, što ovo djelo nije dotjerano. Jer prvo to je samo jedan dio heortologije; manjkaju sva festa beatae Virginis i festa Sanctorum. Dapače i nekih svetkovina Gospodnjih nema, kao n. pr. svetkovine presv. Imena Isusova. Sada bismo morali očekivati, da će pisac izdati i drugi dio svoje heortologije i raspraviti svetkovine Bogorodičine, sv. anđela i svetaca. Drugo valjalo je najprije izraditi općeniti dio crkvene godine, a onda se spustiti na pojedine

svetkovine. Tako bi i razdioba djela bila preglednija, logičnija i naravnija. U poglavlje I., koje radi o nedjelji, ne spada § 1. o razdiobi svetkovina u opće. A poglavlje II. nespretno je razdijeljeno u troje: octavae, vigiliae i quatuor tempora. Prvo spada u općeniti dio k svetkovinama, a drugo i treće također u općeniti dio, ali među poste, gdje se ne smije ispustiti korizmeni post pa ni adventski po gotovo, kad se nabrajaju svi posti istočne crkve. Treće, historijski dio heortologije pomiješan je s liturgijskim, a to dvoje valjalo je svakako pod različite § ili barem točke staviti. Držim, da bi historijski pregled pojedinih svetkovina imao biti jedan i za zapadnu i za istočnu crkvu. A kod liturgijskoga dijela ne spada u heortologiju liturgijski tekst, kako to auktor imade kod nekih svetkovina istočne crkve, n. pr. kod 1. ned. posta, kod IV. ned. posta, vel. subote, uskrsa i Spasova, gdje navodi čitave tropare, hirmose, ode i kondake. Dosljedno morao bi kod lat. liturgije navoditi prefacije, himne, antifone i cantica. Tekst spada u liturgikon, u misal i druge liturgijske knjige. — Čudim se, kako je auktor nabrajajući (n. str. 13. i sl.) svetkovine 1. i 2. classis ispustio među prvima veliku subotu i duhovski utor-nik, a među drugima Obrezanje? Premda nije točno ubrajati tri posljedna dana velikoga tjedna među svetkovine, jer to su feriae. A kod nabranja svetkovina nema reda. Najprije dolaze festa primaria a onda secundaria. Takav red imade na početku brevijara. A među prvima i drugima najprije festa Domini, onda Beatae V. M., onda Angelorum, S. Joannis Bapt., S. Joseph., Ss. Apostolorum i t. d. To je ordo sec. dignitatem personalem. Među svetkovinama višega stepena — to su duplicia maiora — (na str. 14.) dolaze dvije svetkovine Prikazanja Bogorodičina. Držim, da je trebalo razlikovati praesentatio BMV. od Apparitio BMV. Immaculatae. Ova druga svetkovina je ukazanje bogorodično (u Lourdesu). To isto vrijedi i za svetkovu „prikazanja“ sv. Mihovila Arhangjela. Vidi na pr. Ivekovićev rječnik o značenju riječi prikazati i ukazati. Među ovim svetkovinama ima i jedna nepoznata: Bl. Dj. Ma-

rija od Otkupljenja. Ta se ne slavi in kalendario universalis ecclesiae. Šteta je i to, da je pisac dao štampati knjigu u maloj tiskari, koja nije spremna za izdavanje znanstvenih djela. Za to je i vanjšina knjizi dosta neugledna. To žalimo. — Ali kraj ovih manjaka ovo djelo može biti veoma korisno čitatelju, za to ga ipak preporučujemo to većma, što je pisac u to uložio i veliki trud i velike žrtve.

Dr. Pazman.

K. Krile: Uspomene iz svete zemlje. Izdao komisarijat svete zemlje. 1914. Tiskara C. Albrechta u 8-ni ima str. XII+232. Sa 80 slika, osim naslovne, sa tlorisom grada Jeruzalema i sa dva zemljovida. Cijena K 4. uvez.

Ova je knjiga putopis, koju je sastavio prof. Krsto Krile iz Dubrovnika na temelju uspomena, što ih je sam pisac na svom putovanju u sv. zemlju god. 1911. sa sobom ponio i na temelju djela izdanih od drugih putopisaca, koji su o sv. zemlji pisali. Izdao je pak tu knjigu komisarijat sv. zemlje u Zagrebu, kad se spremalo prvo hrvatsko hodočašće onamo da pođe. Već su bile sve pripreve za put u jeku, kad ali buknu rat i — putovanje postalo nemoguće. Kako pisca tako izdavatelja ide velika zasluga, što se je hrvatska književnost obogatila novim djelom. Za to će i piscu i izdavaču osobita zahvalnost hrvatskoga naroda biti najmilija nagrada za veliki trud i još veći trošak.

Prof. Krile je dosada mnogo putovao i već više putopisnih djela izdao, pa je već dobro poznat kao vrstan putopisac. Rekao bih, da je ovo djelo ipak najbolje od svih dosadanih. Piscu teče pero, potpuno svladava hrvastinu, stil mu je elegantan. Njegovo pripovijedanje je poučno, zanimljivo, jer on odabire od mnogobrojnih utisaka i historijskih događaja najvažnije, zgodno ih reda i sabire u potpunu cjelinu. Njegovo opisivanje gradova, mjesta, crkvi, kapela nikada ti ne dosadi, jer on i tu pazi na glavne stvari, a s porednima će samo katkada zasladi štivo. Zgodno je i to, što je historijske crtice

o pojedinim gradovima i hramovima već i razlikom u tisku (petit slova) odijelio od opisa, tako te čitaoc, komu se žuri, ili kojega ne zanima historija, može bez poteškoće preskočiti prvo i čitati samo drugo, a da ni ne osjeti kakove praznine. Ne trebam ni spominjati, da pisac pokazuje vanrednu svoju erudiciju u tom djelu.

Drugo je, što ovu knjigu osobito preporučuje i za što se, ako se ne varam, imademo zahvaliti više izdavaču nego li piscu, jesu mnogobrojne slike. Ovih imade, kako spomenuto u naslovu, 80, a od njih je opet ogromna većina t. j. 68 na sjajnom papiru otisnuta, tako te razborit čitaoc, koji prelista onu knjigu kod kuće, dolazi u svetu zemlju već kao stari znamac, a ne kao stranac, koji se samo za bezekne, kad stupi u koji hram, i ne zna kamo bi gledao. Dapače one ilustracije poučavaju više, kad ih kod kuće mirno motriš i o njima razmišljaš, nego li sam predmet, koji svojim očima na licu mjesta gledaš, jer nemaš vremena, da ga pravo promotriš, kad je vrijeme za gledanje kratko, a i sputnici ti smetaju i bune te. Ove su slike, rekao bih, važniji dio knjige od samoga teksta, jer zadovoljuju i one, koji ne mogu na putovanje, pa im se čini, kao da su i bili u sv. zemlji, nakon što su ovu knjigu pročitali i slike razgledali. Trošak za te slike naplaćen je ovom koristi, što ju pružaju čitačima. Osobito valja istaći i to, da na početku knjige imade velika krasna slika, koja prikazuje čitav Jeruzalem, gledan sa Maslinova brda. I tloris grada Jeruzalema je lijep ures knjige i velika pomoć putniku, koji znade čitati one znakove. I dva zemljovida dodana su na kraju knjige: zemljovid onih krajeva, kroz koje vodi put iz Trsta u Palestinu i zemljovid Palestine i grada Jeruzalema i okolice. Zato je dobra misao bila izdavača, da ove zemljovide pridoda, jer putnika mnogo pomažu, a knjizi veću cijenu daju. A da se vidi, da ova knjiga nije kakvogod putopis, već priručnik pobožnog hodočasnika u sv. zemlju, imade dodatak sa psalmima, molitvama i ulomcima iz sv. evanđelja, što se običaju čitati ili pjevati, kad se dođe na dotično sveto mjesto.

Jedno samo imam da prigovorim piscu, što rabi prečesto latinske izraze,